

Kolonialism och imperialism

En analys av arvet efter Columbus

Columbus "upptäckt av den Nya Världen" var en viktig del av den europeiska kolonialismen. För att undersöka arvet efter Columbus föreslår vi att du individuellt, i par eller i små grupper svarar på frågorna nedan.

Ytterligare läsning och frågor om Columbus hittar du under länkarna "Olika perspektiv" och "Columbus historiografi" ovan.

För att underlätta analysen av materialet beskriver vi nedan olika angreppssätt och frågor som kan användas i undervisning. Lärarguiden (i grön text) ger förslag på sätt att guida elevernas i deras aktiva lärande i historia.

Texten från den svenska tidskriften "Columbus koloni var en katastrof" tecknar kritiska perspektiv på Columbus och hur spanjorerna koloniserade Amerika, medan den engelska texten "Imperialismens inverkan" indirekt kopplar Columbus gärningar till imperialismen och tydliggör på så sätt historiska processer såsom orsak och verkan samt utveckling och nedgång ur ett engelskt perspektiv.

Vad är kolonialism och imperialism?

Titta i din lärobok och jämför definitioner med vad du kan hitta på internet.

När elever googlar "kolonialism" kan de hitta Wikipediadefinitionen "Kolonialism är staters eller gruppers erövring och behärskande av främmande territorier. Det kan även involvera exploatering samt införande av den egna kulturen eller civilisationen. Enligt vissa synsätt krävs en mer omfattande migration till det koloniserade området för att man skall kunna tala om kolonialism, enligt andra synsätt räcker dominans".

På samma träffsida kan de använda Nationalencyklopedin vilken har en snarlik definition: "kolonialism, erövring, kontroll och exploatering av områden utanför koloniserarens primära territorium. Termen används ibland om t.ex. antikens Grekland och det romerska riket (jämför Magna Graecia och colonia), men i dag oftast som samlingsbegrepp för de europeiska nationalstaternas utomeuropeiska erövringar; även USA och Japan var emellertid under en period kolonialmakter. "

En av svårigheterna med att definiera kolonialism är att det är svårt att särskilja det från imperialism. De två begreppen används ofta som synonymter. Som kolonialism, inbegriper även imperialism politisk och ekonomisk kontroll över ett beroende landområde. De två begreppens etymologi kan dock ge en fingervisning om vad som skiljer dem åt. Begreppet koloni kommer från latinets colonus som betyder bonde. Det här ursprunget påminner oss om att kolonialism ofta innebar ett överflyttande av befolkning från ett territorium till ett annat, där de nyanlända levde som permanent bofasta medan de upprätthöll banden till sitt ursprungsland. Imperialism kommer däremot från latinets imperium, som betyder att befalla. Begreppet imperialism flyttar alltså fokus till hur ett land utövar makt över ett annat, genom till exempel överlägsen vapenmakt eller indirekta maktmekanismer.

Kolonisatörer och koloniserade: "vi" och "de andra"

Studera bilderna i den [svenska](#) och den [brittiska](#) artikeln.

- a. Hur avbildas kolonisatörerna och de koloniserade?
- b. Jämför bilderna med definitionerna av kolonisation och imperialism.
- c. Hur relaterar bilderna till rubrikerna och ingresserna i texten?
- d. Varför kan det vara problematiskt att kalla Columbus handling en "upptäckt"?

2

I den engelska artikeln är ofta den brittiska armén i fokus och associeras med makt, men infödingar ofta beskrivs som bråkstakar och/eller underkastade. Några bilder från Indien och Jamaica ger dock en något mer "positiv" bild av "den andre". De svenska bilderna upprätthåller även de ett eurocentriskt perspektiv med icke-européer antingen i skuggan eller under européerna.

Det är viktigt att diskutera hur bilden av "den andre" upprätthålls genom hur historia skrivs. Om någon blir upptäckt eller civiliserad betyder att personen eller kulturen var oviktig och/eller outvecklad, något som kan tolkas som en nedlåtande syn på främmande kulturer och dess invånare, som till exempel de amerikanska indiänkulturererna.

Columbus och det brittiska imperiet

Läs den brittiska texten "[Imperialismens inverkan](#)" och fundera över hur Columbus historia kan kopplas till det brittiska imperiets historia?

3

Det är viktigt att visa eleverna kolonialism utifrån olika perspektiv. Hur arvet från Columbus utvecklades till imperialism, var européerna utvecklade sina imperier och hävdade att de civiliserade vildarna i kolonierna, något som kallades den "Vite mannens börda".

Hur märks det att texten är brittisk?

Som lärare är det användbart att göra eleverna uppmärksamma på hur urvalet av historiska källor och representationer påverkas av nationella och kulturella intressen.

- 4 Domsluten över det brittiska imperiet skulle ha kunnat vara hårdare om det fällts av en icke-brittisk historiker. En potentiell följdfråga till frågan ovan är om eleverna tror att Columbus och kolonialismen hade beskrivits annorlunda om texterna haft ett annat ursprung, till exempel om texten om imperialismen hade varit tysk? Eller hur skulle svenskar eller spanjorer skriva om kolonialismen?

Hur minns vi Columbus idag?

- a. Googla "Columbusday in Chile", "Columbusday in USA" och "Columbusday in Venezuela" för att ta reda på hur de firas och kritiseras. Vilka grupper firar och vilka grupper förhåller sig kritiska?
- b. Gör en lista av Columbus bedrifter som liknar den i artikeln "Imperialismens inverkan" och bedöm om hans historiska gärning kan betraktas som positiv eller negativ. Använd artiklar, läroboken och internet för att hitta olika perspektiv på Columbus..
- c. Bör Columbus resa firas eller sörjas i till exempel Latinamerika eller på andra ställen?
- 5 Urbefolkningar i Latinamerika demonstrerar ofta på Columbusdagen som en protest mot orättvisa maktrelationer med ursprung hos Columbus. Andra grupper firar hans dag i Latinamerika. I USA finns det kritiska grupper, men dagen är främst en hyllning till Columbus. Det tycks finnas en splittring mellan mer kritiska vänsterinriktade grupper och högerinriktade grupper som demonstrerar.

Den här problemorienterade uppgiften om arvet efter Columbus bör följas av en kritisk reflektion om huruvida vi kan döma historiska personer utifrån våra samtida värderingar. Kursplaner och elevers åsikter om historia lägger ofta tyngdpunkten vid moraliska omdömen angående historien. Historiker hävdar, å andra sidan, att det är viktigt att bedöma handlingar utifrån vad vi vet om den historiska kontexten. I Columbus fall är det viktigt att uppmärksamma eleverna på hur europeiska språk och perspektiv kommit att bli fullständigt dominerande och att vi fortfarande idag benämner regionen utifrån det språk som dess erövrare talade.